

El procés de depuració de la mestra Maria Mas Fullana i dels mestres Andrés Pérez Mercader i Ángel Vallés Monter

Antoni Aulí Ginard,¹ Joan Pons Julià²

1) mestre de primària i EF. toniagi10@hotmail.com

2) mestre jubilat. joanponsjulia@gmail.com

doi: 10.3306/JELINCA.22.123

Paraules clau: depuració, magisteri, Inca, escoles.

Resum. *La depuració fou un tipus de repressió motivada per la Guerra Civil que va afectar a tots els funcionaris de l'Estat, inclòs el personal administratiu i subalterns, així com els funcionaris municipals i tots els treballadors relacionats o inscrits a institucions o organismes oficials; també els mestres i les mestres de les escoles públiques i privades.*

En aquesta comunicació parlarem de la trajectòria professional, incidint sobre com els afectà el procés de depuració, d'una mestra i dos mestres que quan va esclatar la Guerra exercien a tres escoles de la ciutat d'Inca.

Keywords: purification, teaching, Inca, schools.

Abstract. *The purge was a type of repression motivated by the Civil War that affected all state officials, including administrative staff and subordinates, as well as municipal officials and all workers related or registered with official institutions or bodies. It also affects teachers in public and private schools.*

In this communication we will talk about the professional trajectory, focusing on how the purification process affects them, of a teacher and two teachers who, when the war broke out, worked in three schools in the city of Inca.

1. INTRODUCCIÓ

L'any 1936, un grup d'oficials de l'Exèrcit espanyol planejaren i executaren un cop d'estat per derrocar el govern legítim de la República, i instaurar una dictadura de caràcter militar. La rebel·lió contra la II República va donar pas immediatament a les depuracions republicana i franquista, segons les zones ocupades. La repressió a la zona feixista (nacional) va formar part des del primer moment de l'estratègia dissenyada pels sollevats per aconseguir el

poder i mantenir-se indefinidament en ell. Es pretenia, i de fet s'aconseguí, crear un ambient de control polític i ideològic generalitzat que produís un efecte no sols intimidador, sinó també paralitzant a través de la sensació que ningú estava fora de perill de l'acció repressora de l'Estat. A les zones ràpidament dominades pels sollevats es va instal·lar un règim de terror indiscriminat per evitar que l'enemic pogués organitzar la resistència. En aquestes zones, la Falange va assolir, amb el vistiplau dels militars, la responsabilitat de dur a la pràctica les consignes franquistes.

A Mallorca, la rebel·lió militar donà pas immediatament a la depuració franquista, que de forma progressiva es va aplicar entre d'altres als docents en exercici, així com als alumnes i les alumnes que estudiaven Magisteri. La depuració va afectar a tots els funcionaris de l'Estat, inclòs el personal administratiu i subalterns, així com els funcionaris municipals i la resta de treballadors relacionats amb institucions o organismes oficials.

La depuració del cos docent de l'Estat fou una de les moltes mesures de repressió que va dur a terme el nou règim per sanejar el que es considerava un problema social, i, fins i tot, de salut pública.

Per aquest motiu, a Mallorca, cessaren tots els mestres i les mestres. Per reingressar al cos ho havien de sol·licitar i presentar la seva adhesió incondicional al Movimiento Nacional amb tots els avals pertinents, per tal de demostrar la seva fidelitat al nou règim.

Una primera Comissió Depuradora fou l'encarregada de fer la tria. Aquesta va ser substituïda per una altra de provincial més estricta, a principis del mes d'abril de 1937, d'acord amb la normativa general a nivell nacional, i va durar fins a l'any 1943. Per tant, a Mallorca, els mestres patiren més d'un procés depurador. La depuració franquista fou selectiva entre els docents de les escoles públiques, i era el seu interès esportar del cos els "rojos". Les represàlies de tipus professional com les que varen afectar els docents foren, durant el règim franquista, però sobretot a l'inici, una forma molt eficaç de sancionar els desafectats i paralitzar els no addictes, així com de premiar els incondicionals mitjançant les places vacants que deixaven els represaliats. Aquestes depuracions polítiques professionals que afectaren molt especialment l'Administració pública foren un instrument per a la sanció d'idees i conductes inconvenients en el nou règim, i per adequar el perfil ideològic dels funcionaris i treballadors al servei de l'Estat, i de les directrius que regien en la nova dictadura.

A Mallorca es produïren dos processos de depuració franquista. El primer es va donar entre setembre de 1936 i març de 1937. Degut que pel juliol de 1936 molts de mestres es trobaven de vacances i alguns d'ells a la Península, a l'inici del curs, amb el conflicte armat estès a molts de racons de la geografia peninsular, hi havia escoles sense mestre/a. L'inspector en cap Joan Capó i Valls de Padrines va rebre la missió d'organitzar tot el sistema educatiu de les

Illes segons les necessitats del nou règim franquista. Aquest procés ha estat definit per molts d'autors com un autèntic "ball de places", on els mestres i les mestres podien ser premiats amb un destí millor o castigats amb el trasllat lluny de la seva escola com a mínim. D'aquesta manera, dia 19 de setembre de 1936 es va establir un tribunal que havia d'examinar els informes dels mestres nacionals i d'altre personal de tots els centres educatius de les Illes Balears. Aquest tribunal estava format per Mateu Torres Bestard, Antoni Nicolau i Alfredo Llompart, essent aquest darrer qui actuava com a president del tribunal. Cada un dels mestres rebia quatre fitxes dins un sobre, les tres primeres de les quals s'havia d'encarregar de tornar emplenades, amb els informes del capellà, del batlle i del comandant de la Guàrdia Civil del poble on estava ubicada l'escola, i la quarta amb la seva declaració personal. A Eivissa es creà un tribunal semblant al de Mallorca. Segons dades del doctor en Història Jaume Serra i Barceló, a Mallorca i Pitiüses foren declarats no aptes més del 25 % dels mestres depurats.

El segon tribunal depurador, que va durar des del març de 1937 fins al desembre de 1943, estava format per Bartomeu Bosch (president del tribunal, capellà, catedràtic de llatí i director de l'Institut Ramon Llull), Lluís M. Mestras (inspector en cap d'Educació), José Ramis d'Ayreflor (president de l'Associació Catòlica de Pares de Família), Rafael de Ysasi Ransome (coronell d'artilleria retirat) i Gabriel Morell Font (persona de reconeguda solvència moral). Aquesta segona depuració va ser molt més contundent que la primera, i formulà en molts de casos acusacions genèriques i vagues, que feien que els interessats ignorassin "qui i de què" se'ls acusava. El tribunal s'anomenà Comisión Depuradora Provincial de Baleares, i demanava informes del comportament públic i privat dels mestres, com era la seva conducta professional i religiosa, tipus actuacions polítiques, si havien format part d'associacions secretes, orientació de l'ensenyament, si havien simpatitzat amb el Front Popular o amb partits nacionalistes i com era la seva conducta particular. Aquesta informació era sol·licitada al batlle, al capellà, al comandant de la Guàrdia Civil i a un pare de família o persona de reconeguda solvència moral del poble o ciutat on exercia el docent. La Comissió també podia demanar qualsevol informe complementari que permetés un millor coneixement del mestre. Per això, alguns membres del tribunal encarregaren o confeccionaren ells mateixos informes per tenir documents de pes i així poder proposar les sancions a determinats docents amb un comportament no desitjat. Així mateix, alguns personatges de renom molt propers a la ideologia del Movimiento també volgueren enviar les seves opinions al tribunal. Tota la documentació (i els acords que s'havien pres) s'enviava a Burgos, seu del Tribunal a nivell nacional. La Comissió Depuradora Provincial va revisar més de 500 expedients, i el nombre de mestres sancionats passà a ser major del 35 %. En el cas que els membres de la Comissió considerassin que hi havia proves suficients contra els mestres depurats, s'elaborava un plec amb els càrrecs i se l'enviava a l'acusat, que podia defensar-se amb un plec de descàrrecs, argumentant així la seva innocència, demanant ajuda als veïns o a persones amb professions prestigioses...

Les decisions del tribunal podien tenir fins a sis diferents resolucions:

1. Sense sanció.
2. Trasl·lat a un altre destí, que podia ser dins la mateixa província o a una altra.
3. Jubilació anticipada.
4. Inhabilitació per a càrrecs directius i de confiança.
5. Suspensió de feina i sou per un o més períodes.
6. Separació definitiva del servei i baixa a l'escalafó del magisteri.

La Comisión Especial Dictaminadora es va crear per Ordre ministerial del 19 de març de 1939, amb la funció d'examinar i resoldre els expedients incoats per les comissions depuradores provincials, i va romandre activa fins al 30 de gener de 1942, moment en què es va considerar que ja s'havien resolt tots els expedients de depuració.

Quan va esclatar la Guerra Civil, al terme municipal d'Inca hi havia una escola graduada de nins i una de nines, una escola unitària de nins i dues escoles unitàries rurals, Tirasset i Can Boqueta. En aquesta comunicació es tractaran les trajectòries professionals incidint en els processos de depuració d'una mestra de la graduada de nines, d'un mestre de la graduada de nins i del mestre de l'escola rural de Tirasset.

2. MARIA MAS FULLANA

Nascuda a Palma el 17 de setembre de 1909, el seu pare i la seva mare eren d'Inca; mestra de Primer Ensenyament (02-08-1930), foli 32, núm. 491.

Entre el 7 d'octubre de 1931 i l'11 de novembre de 1934 va ser mestra de la graduada de nines de Lluçmajor, amb un sou de 2000 pessetes anuals al començament i un ascens a 3.000 pessetes pel gener de 1932. Dia 12 de novembre de 1934 prengué possessió com a mestra propietària (per oposició) d'una secció de la graduada de nines d'Inca.

Dia 1 d'octubre de 1936, per Ordre governativa, fou traslladada a l'escola unitària de nines d'Ariany (ball de places).

Figura 1. Relació de mestres que exercien a Inca quan va esclatar la Guerra.

Al sobre del primer procés de depuració apareixien les anotacions clàssiques sobre els diferents informes emesos, on s'especificava si eren bons, regulars o dolents. En el cas de la mestra Mas tots eren bons excepte el del batle d'Inca, que fou regular. A més a més, tot i que la consideraven apta per continuar exercint com a mestra, estaven pendents de l'informe i se'n proposava un trasllat a un altre poble o la suspensió per tres mesos.

El 28 de setembre de 1936, l'empresari inquer Miquel Mir havia informat Alfredo Llopart sobre alguns docents d'Inca. De la mestra Maria Mas Fullana va escriure: *Esta es de las republicanas y no tiene nada de Católica, conviene quitarla para evitar que siembre mala semilla.*¹

El 13 d'abril de 1937, Maria Mas va remetre una instància al governador civil sol·licitant que la reintegrassin a la "seva" escola d'Inca. Li contestaren que el seu trasllat d'escola no havia estat cap sanció i que era degut als canvis que s'havien produït per poder dotar de mestre/a cada una de les escoles de Mallorca. No havia quedat tan clar a les notes escrites al sobre del primer procés de depuració.

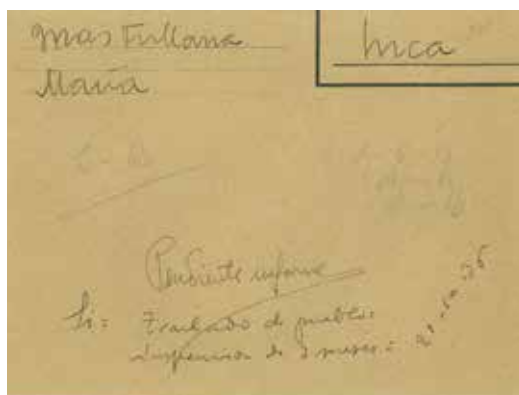

Figura 2. Sobre del primer procés de depuració de la mestra Maria Mas Fullana.

Durant les vacances de 1937, li van concedir un permís especial *para residir fuera del punto de su destino.*

Després de quasi un any com a mestra d'Ariany, dia 15 de setembre de 1937, per Ordre governativa va tornar a la graduada de nines d'Inca, però el 30 de novembre del mateix any la Comissió Depuradora Provincial va aprovar un plec de càrrecs contra ella (no tenim

constància de quins foren) i el 21 de desembre va acordar sol·licitar la sanció de trasllat dins la província a causa de "l'ambient hostil". Aquesta era una de les causes dels trasllats forçosos de molts dels docents sancionats. Tot i això, la mestra va continuar a l'escola esperant que el Tribunal Nacional dictàs sentència.

El 21 de setembre de 1940 es resolgué definitivament el seu expedient de depuració amb la sanció de trasllat dins la província.

Dia 17 de novembre de 1940, s'executà la sanció, i per aquest motiu prengué possessió per trasllat forçós de la secció de pàrvuls de la graduada de nins de Ciutadella:

¹ AMEIB. Guerra Civil. Fons Natzarret, document 75.

SECCION ADMINISTRATIVA DE PRIMERA ENSEÑANZA DE BALEARES. DILIGENCIA. Por orden del Excmo. Sr. Ministro de Educación Nacional de fecha 27 de Julio último, publicada en el B. O. De esta provincia nº 11517 correspondiente al día 21 del ppdº. Septiembre, se resuelve el expediente de depuración de D^a. María Mas Fullana, a quien se refiere este título, sancionada con traslado dentro de la provincia; y por otra orden del Ilmº Sr. Director General de 1^a. Enseñanza, se le traslada a la sección de párvulos de la Grd^a. de niños de Ciudadela, en su virtud se extiende la presente diligencia haciendo constar que cesa en la Escuela de Inca con fecha de hoy, quedando posesionada con fecha de mañana de la de Ciudadela (...).²

El 7 de març de 1941, el president de la Junta Local de Ciutadella informava que la mestra "no era al seu destí". Aleshores es trobava a Mallorca, hi havia anat per passar les festes de Nadal amb "els seus" i va informar que durant aquest temps s'havia posat malalta: *Mas al empezar la convalecencia siguió por consejo médico un régimen de sobrealimentación y reposo hasta mediados de febrero en que se disponía a reintegrarse a su destino en cuya fecha enfermó su marido, retrasando su incorporación hasta fines de febrero.*³

El 10 de novembre de 1942 va remetre una instància al director general de Primer Ensenyament en què sol·licitava que: (...) *cumplíndoseme este mes la sanción que se me impuso en noviembre del año 1940 (...), de la que solicité revisión (...) sin que aun se haya realizado dicha revisión y urgiéndome se me reponga en Inca ya que allí reside mi familia y hay en la actualidad tres vacantes (...).*⁴

Però, vint dies després, el 30 de novembre, des del Ministeri d'Educació Nacional li denegaren definitivament el trasllat.

No va ser fins al 29 de maig de 1943 quan, per dret de consort,⁵ deixà l'escola de Ciutadella i prengué possessió de la secció de pàrvuls de la graduada de nines d'Eivissa. El seu espòs, Antoni Salvà Garau, era també mestre i exercia a una de les seccions de la graduada de nins d'Eivissa. Per tant, no va tornar a la graduada d'Inca.

Dia 1 d'octubre de 1946, per concurs general de trasllats,⁶ tornà a la graduada de nines de Lluçmajor (la seva primera escola), on es va jubilar el 22 de març de 1977. Tenia 67 anys.

2 AMEIB. Arxiu. Secció Administrativa. Expedient administratiu de la mestra Maria Mas Fullana.

3 Aulí Ginard, Antoni; Ramis Coll, Antònia Aina; Serra i Barceló, Jaume. "Les baixes mèdiques del magisteri balear (1940-1945): conseqüències posttraumàtiques de la Guerra Civil." *Gimbernat: Revista d'Història de la Medicina i de les Ciències de la Salut* [en línia], 2002, Vol. 38, p. 145-76.

4 AMEIB. Arxiu. Secció Administrativa. Expedient administratiu de la mestra Maria Mas Fullana.

5 Dret preferencial que atorgava als cònjuges un avantatge posicional en el concurs de llocs de treball a l'hora de triar una plaça al mateix municipi que el seu espòs o la seva esposa.

6 Adjudicació de les destinacions atorgades als funcionaris docents del cos de mestres a partir dels seus mèrits.

3. ANDRÉS PÉREZ MERCADER

Nascut a Lluçmajor dia 20 de febrer de 1902, fou mestre Elemental (4-12-1920) i mestre de Primer Ensenyament (26-10-1932), foli 41, núm. 779.

Va ser mestre de les escoles de Sant Cristòfol, Sant Miquel, Santa Agnès, Sant Mateu, Ciutadella, Son Calderó, Sóller i Borges del Camp (Tarragona).

Dia 21 de juny de 1935, gràcies a una permuta amb el mestre Antonio Cantos Corrons, prengué possessió de l'escola unitària rural de Tirasset.

El 24 d'agost de 1936 es va incorporar al Regiment d'Artilleria de Mallorca com a brigada de complement.

Dia 1 d'octubre de 1936 fou suspès d'ocupació i de sou (ball de places) per estar afiliat a l'ABTE.⁷ Al sobre on va presentar les fitxes al primer tribunal depurador apareixia un NO en vermell que indicava clarament que no el consideraven apte per seguir exercint com a mestre. A més a més, s'assenyalava que els informes presentats eren tots bons. I finalment es podia llegir el motiu: *Trabajadores – Propia confesión*. I és que el propi mestre, a la declaració personal que havia lliurat emplenant la quarta fitxa, informava que pertanyia a l'Associació de Treballadors de l'Ensenyament. A banda, el governador civil de les Illes Balears, i segons una nota manuscrita que s'adjuntà a la seva documentació, també havia declarat que el mestre pertanyia al sindicat ABTE. Per tant, aquest és un cas d'un mestre que fou sancionat quan estava al front lluitant amb les tropes sollevades.

A l'informe que l'empresari inquer Miquel Mir havia presentat a Alfredo Llompart el 28 de setembre de 1936 també es feia referència a la conducta d'aquest mestre. I sens dubte era una de les opinions més favorables de totes:

Este Sr. es una lástima que figure, según dicen, afiliado a un partido republicano; pues en Inca se porta muy bien; tanto que en donde enseñaba prestaba su apoyo en todo y por todo a los centros de Catecismo, siempre a misa y se ve que no le quedó más remedio que afiliarse, por este Sr. yo pido, aunque no vino a verme, una eseción (sic).⁸

Dia 14 d'abril de 1937 se li aixecà la suspensió i tornà a l'Escola de Tirasset, però no ocupà la seva plaça per seguir encara mobilitzat i estar en situació administrativa d'excedent forçós: (...) *se hace constar que en virtud de estar prestando servicio militar como Suboficial de Artillería se le declara excedente forzoso.*⁹

El 10 d'agost de 1937, la Comissió Depuradora va acordar proposar al Tribunal

7 Associació Balear de Treballadors de l'Ensenyament. Secció sindical de la UGT.

8 MEIB. Guerra Civil. Fons Natzaret, document 75.

9 AMEIB. Arxiu. Secció Administrativa. Expedient administratiu del mestre Andrés Pérez Mercader.

Nacional la sanció de separació definitiva del servei i baixa a l'escalafó del mestre Pérez Mercader; una sanció que no es va arribar a aplicar.

El 27 de juliol de 1940 es va resoldre el seu expedient de depuració amb la sanció de: trasllat dins la província, prohibició de sol·licitar vacants durant dos anys i inhabilitació per a càrrecs directius i de confiança en institucions culturals i d'ensenyament. Però ell seguia mobilitzat i, per tant, no li van poder aplicar la sanció.

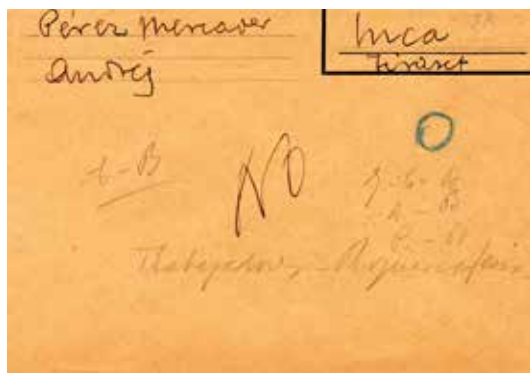

Figura 3. Sobre del primer procés de depuració del mestre Andrés Pérez Mercader.

El 29 de gener de 1941, la Direcció General de Primer Ensenyament li concedia l'excedència voluntària (per a més d'un any i menys de dos) per poder continuar a l'Exèrcit. La Guerra ja havia acabat, i era una decisió del propi mestre continuar com a militar. Finalment, el 10 de novembre de 1941 fou llicenciat, i el 27 del mateix mes, la Junta de Primer Ensenyament informava:

Visto el expediente de reingreso en el servicio activo de la Enseñanza, incoado a Don ANDRES PEREZ MERCADER, Maestro excedente de la Escuela Nacional de Tiraset (Baleares), número 18.711 del Escalafón general del Magisterio:

RESULTANDO que el referido Maestro obtuvo la excedencia voluntaria por más de un año y menos de dos con fecha 29 de enero último, al haber optado por continuar prestando sus servicios en el Ejército como Brigada de complemento de Artillería;

RESULTANDO que el interesado, por Orden Ministerial de 27 de julio de 1940, fue sancionado en virtud de expediente de depuración, con el traslado dentro de la provincia, prohibiéndosele solicitar vacantes durante dos años e inhabilitándose para desempeñar cargos directivos y de confianza en Instituciones culturales y de enseñanza;

CONSIDERANDO que la Orden Ministerial de 3 de septiembre último (BOE del 6) autoriza a solicitar el reingreso al servicio activo de la enseñanza a los Maestros excedentes que hayan sido desmovilizados, por pertenecer al reemplazo de 1932 y anteriores, aun cuando no hayan cumplido el tiempo mínimo de excedencia;

Visto el informe de la Sección administrativa de 1ª enseñanza de la provincia:

*Esta DIRECCION GENERAL ha resuelto conceder a D. Andrés Pérez Mercader el reingreso en el servicio activo de la Enseñanza (...).*¹⁰

Dia 11 de febrer de 1942 es va reincorporar a l'ensenyament, se li va aplicar la sanció i prengué possessió de l'escola unitària mixta de sa Murtera, on va exercir fins al 30 de setembre de 1946. Per tant, de res li va servir tot el temps que havia passat com a brigada de l'exèrcit sollevat a l'hora de poder evitar la sanció.

Això no obstant, per Ordre ministerial de 27 de maig de 1944 s'havia revisat el seu expedient de depuració, i l'havien confirmat com a mestre de Tirasset.

L'1 d'octubre de 1946 (per trasllat) passà a l'escola unitària de nins des Palmer (Campos), on va fer feina fins al 13 d'octubre de 1954, en què anà a l'escola del Patronat La Inmaculada dels Pares Teatins de Palma, on es va jubilar el 20 de febrer de 1972 a l'edat reglamentària de 70 anys.

4. ÀNGEL VALLÉS MONTER

Nascut a Lieres (Oviedo) dia 2 d'abril de 1907, fou mestre de Primer Ensenyament (19-09-1933), foli 47, núm. 794.

Va ser mestre interí a les escoles de Zufre i Aracena (Huelva). A la primera va exercir del 22 d'abril al 14 de juny de 1930 i a la segona, com a *cursillista*¹¹ del 31, del 24 de novembre al 30 de desembre de 1931. A l'escola d'Aracena també es va fer càrrec de les classes per a adults, com informa en un ofici amb data de 24 de novembre de 1931. Tot i això, va exercir a l'escola poc temps.

El 14 de maig de 1932, la Junta de Classificació i Revisió de l'Ajuntament de Calañas (Huelva) informava:

*Reemplazo de mil novecientos veintiocho. Mozo Ángel Vallés Monter, número veintiséis. En sesión celebrada por la junta de clasificación y revisión, afecta a la Caja de Reclutas número doce de Huelva el día doce del actual dicha Corporación resolvió respecto al expresado mozo lo siguiente: Declararlo soldado útil exclusivamente para servicios auxiliares (...).*¹²

El curs 1933-34, per oposició, va ocupar plaça com a mestre de l'escola de Vallehermoso (Canàries).

L'1 de novembre de 1934 obtingué plaça (per trasllat) a una secció de l'escola graduada de nins d'Inca.

¹⁰ AMEIB. Arxiu. Secció Administrativa. Expedient administratiu del mestre Andrés Pérez Mercader.

¹¹ Canvi del sistema d'oposició instaurat durant la II República espanyola que donava l'accés a la plaça de mestre a través de curssets de selecció del personal (*cursillos*). Els candidats passaven tres mesos sota control del Ministeri rebent una preparació professional i una orientació pedagògica, dividida en tres parts: classes, part pràctica i lliçons d'orientació cultural i pedagògica.

¹² AMEIB. Arxiu. Secció Administrativa. Expedient administratiu del mestre Àngel Vallés Monter.

Dia 1 d'octubre de 1936 fou suspès d'ocupació i de sou per Ordre governativa. Tots els informes presentats eren dolents. Se l'acusava de ser del Front Popular (segons pròpia confessió).

No el consideraven apte per a l'ensenyament, i així ho van assenyalar al sobre del primer procés depurador amb un NO en majúscules que *acompanyava les emes majúscules dels mals informes i una breu informació: Frente Popular – Propia confesión*.¹³ I és que la majoria dels mestres que havien participat d'alguna forma amb el Front Popular no se n'amagaven.

El 24 de setembre de 1936 fou empresonat i no va quedar en llibertat fins dia 2 de febrer de 1937.

El 28 de setembre de 1936, l'empresari inquer Miguel Mir informava Alfredo Llompart sobre alguns docents d'Inca. D'Ángel Vallés va escriure: *Comunista y muy mala persona*.¹⁴

El 15 de juny de 1937 el Tribunal Depurador li va remetre el plec de càrrecs on se l'acusava de:¹⁵

- 1.- *Estar afiliado al partido de Izquierda Republicana.*
- 2.- *Hacer gala de sus ideas comunistas, teniendo íntima relación con todos los dirigentes del Frente Popular de Inca.*
- 3.- *Ser antirreligioso, mofándose de las señoritas que ostentaban emblemas religiosos.*
- 4.- *Ser masón, ostentando en la solapa los emblemas de dicha asociación.*
- 5.- *Haber orientado su enseñanza en el sentido disolvente del Frente Popular, dando lugar a serias discusiones entre sus compañeros que prestaban servicio en su misma Graduada y a que algunos padres quitaran los hijos de la Escuela.*

A més a més, segons consta al sobre del segon procés de depuració, tres persones que havien fet informes favorables sobre ell durant el primer procés de depuració se'n varen desdir poc temps després i retiraren les seves signatures i, per tant, el seu suport envers el mestre.

El 7 de setembre de 1937, es va aprovar per unanimitat proposar la separació del servei i es va enviar la documentació a Burgos. Ell seguia suspès d'ocupació i de sou.

Finalment, per Ordre ministerial de 24 de juliol de 1940 (*Butlletí Oficial* del 21, núm. 11517), es va resoldre el seu expedient de depuració amb la sanció de: separació definitiva del servei i baixa a l'escalafó del magisteri. En aquests

13 Coalició electoral espanyola creada el gener de 1936 pels principals partits polítics d'esquerra; guanyador de les darreres eleccions democràtiques durant la Segona República Espanyola (16-02-1936).

14 AMEIB. Guerra Civil. Fons Natzarret, document 75.

15 AMEIB. Guerra Civil. Fons Leonard Muntaner. Expedient de depuració del mestre Ángel Vallés Monter.

moments el mestre deixava oficialment la docència i perdia la seva categoria a l'escalafó del magisteri primari. Aquesta era la sanció més greu que podia rebre un mestre o una mestra per part del Tribunal de Depuració.

Per Ordre ministerial de 28 de març de 1977, quasi 37 anys després, li van reconèixer els 14 triennis corresponents al temps que va estar separat del servei.

Vista la petición formulada por D. ANGEL VALLES MONTER, Maestro Nacional que fué de Inca, provincia de Baleares y en aplicación de lo dispuesto en el Decreto 3357 de 5 de Diciembre de 1975, por el que se declaran revisadas de oficio las sanciones administrativas adoptadas de conformidad con lo establecido en la Ley de 10 de febrero de 1939 de responsabilidades políticas y en consecuencia, anulados sus efectos,

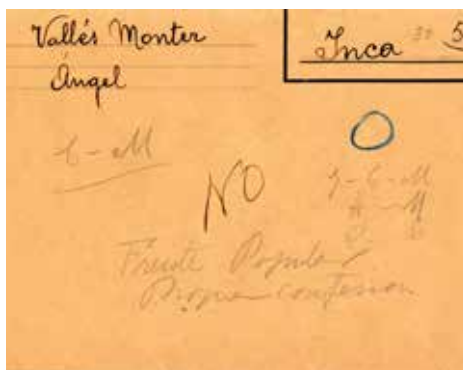

Figura 4. Sobre del primer procés de depuració del mestre Àngel Vallés Monter.

ESTA SUBDIRECCION GENERAL, en ejercicio de las facultades que tiene delegadas por Orden de 5 de Diciembre de 1973, (BOE del 24), ha resuelto:

Primero: Reconocer a D. ANGEL VALLES MONTER como servicios computables para trienios el período de tiempo comprendido desde el día en que fué separado de la enseñanza a consecuencia del expediente de depuración resuelto por Orden Ministerial de 27 de Julio de 1940 con la sanción de separación definitiva hasta la fecha en que tome posesión de la Escuela que con carácter provisional le ha de ser adjudicada por la Delegación Provincial del Departamento en BALEARES viniendo el interesado obligado a tomar parte en el primer Concurso de Traslados que se celebre para obtener Escuela en propiedad definitiva en la Provincia que desee.

Segundo: La citada Delegación Provincial practicará el interesado nueva liquidación de servicios y trienios por el tiempo indicado.¹⁶

Aleshores va ser adscrit al CNM Ciudad de Málaga, i el 2 d'abril de 1977 li concediren la jubilació per incapacitat permanent i per edat. Tenia 70 anys.

5. CONCLUSIONS

Com ja s'ha comentat, la depuració fou un tipus de repressió motivada per la Guerra Civil que va tenir repercussió en tots els funcionaris de l'Estat. Per tant, tots els mestres i les mestres de les escoles públiques es van veure

¹⁶ AMEIB. Arxiu. Secció Administrativa. Expedient administratiu del mestre Àngel Vallés Monter.

afectats per aquest procés. Tot i que es van depurar docents a tots els territoris de l'Estat espanyol, fou a les zones conquerides pels sollevats on van ser més contundents i arribaren al punt de deixar sense feina uns homes i unes dones que exercien de forma vocacional i amb uns sous molt baixos. El cas del mestre Vallés n'és un clar exemple. No obstant això, també s'han de tenir en compte el patiment i la incertesa que planejava sobre aquests professionals de l'educació, que sovint no sabien qui els havia acusat ni per què, i als quals moltes vegades s'imputaven càrrecs falsos pel simple fet de ser qui eren o per la família que tenien. En aquesta comunicació podem veure el cas d'una mestra amb relativament bons informes que va acabar sancionada per l'acusació d'un reconegut empresari inquer, i un mestre que va combatre a les files de l'exèrcit franquista, continuant de forma voluntària fins al final de la Guerra, i també va ser sancionat. Per tant, tot i que la ideologia i les pròpies confessions dels docents eren cabdals a l'hora de determinar si s'havia de sancionar algú, existien molts d'altres factors que pesaven molt en les propostes de sanció del Tribunal Provincial de Depuració, i que de vegades eren suavitzades pel propi Tribunal Nacional amb seu a Burgos. El més trist de tot és que alguns i algunes mestres van haver de deixar la seva professió per motius diversos, però en la majoria de casos sense haver fet res més que aplicar les normatives i les indicacions pròpies del seu càrrec. Per haver declarat la seva ideologia i les seves afiliacions sense cap tipus d'engany. I per què no ho havien de fer així? No havien fet res dolent, simplement no pensaven com els sollevats. Aquest argument que avui en dia pareix tan simple va fer que molts de docents no només es quedassin sense feina, sinó també que alguns entrassin en un procés depressiu, que arribà en alguns casos, com el del mestre d'Algaida Joan Sixte Martí Galià i Lleonart, al suïcidi.